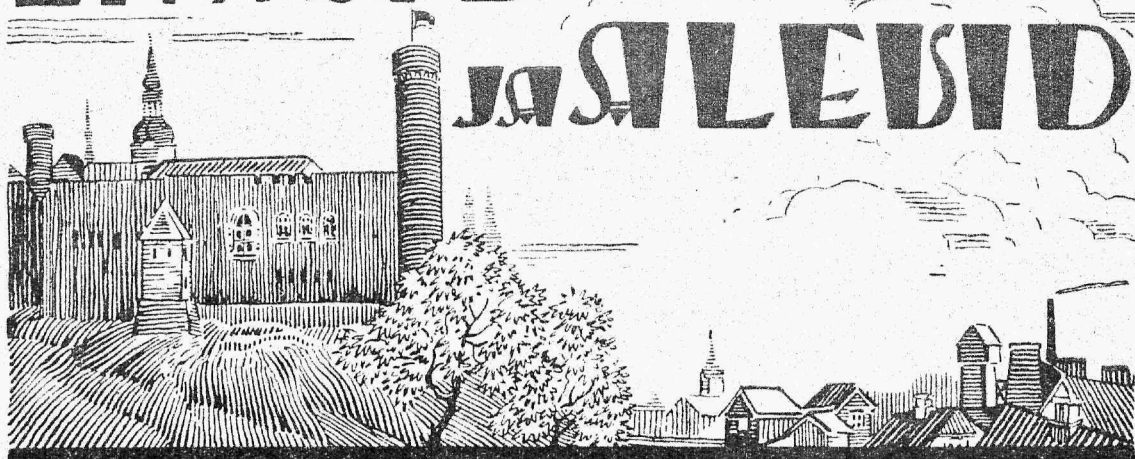

LINNAD JA SILEBID

»EESTI LINNADE LIIDU HÄALEKANDJAK«

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas. Vastutav toimetaja: V. Smetanin
Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6.

Ilmub 10 korda aastas.

IX aastakäik.

Numbri hind 25 senti.

Nr. 5

30. oktoobril

1936

SISU.

Siseministri abi Eugen *Maddisoo*
50-aastane.

George Montagu *Harris*, O. B. E., M. A. —
rahvusvahelise linnade ja kohalikkude
valitsuste liidu president.

Kodumaa vanim statistiline asutis 25-aasta-
ne — H. V. *Dahl*.

Õhuohtlikkude piirkondade evakuatsioon —
E. *Umblia*.

Eesti Linnadeliidu tegevusest.

Kroonika.

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADELIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

№ 5

IX AASTAKÄIK

Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn,
Pikk 6, telefon 431-58.

Ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s.

30. oktoobril

1936

Siseministri abi Eugen Maddisoo 50-aastane.

Eugen Maddisoo sündis 10. oktoobril 1886 Tallinnas. Õppis algul Tallinnas Aleksandri gümnaasiumis, siis Peterburi VI gümnaasiumis, mille lõpetas 1905. a. Seepeale astus ta Peterburi ülikooli õigus-teaduskonda, lõpetades viimase 1910. a. Ülikooli lõpetamise järele asus E. Maddisoo tööle kohtu alal, olles 1911.—1912. a. kohtuameti kandidaadiks Tiflisis, siis sekretäriks Bakuu ringkonnakohtus; töötas lühemat aega Bakuus rahukohtunikuna; 1913.—1918. a. oli ta sekretäriks Tiflisi kohtupalatis. Peale revolutsiooni töötas ta lühemat aega vandeadvokaadina, olles ühtlasi Vene linnadeliidu Kaukaasia peakomitee administratiivosakonna juhatajaks ja peasekretäriks. Hiljem määrati ta Georgia linnadeliidu peasekretäriks ja 1921. a. Georgia kõrgema majandusnõukogu asjadevalitsejaks. Jõudnud kodumaale, määrati ta 1922. a. Siseministeeriumi nõunikuks. Sama aasta lõpust kuni 1926. a. oli ta Siseministeeriumi Administratiivasjadepeavalitsuse juhataja, 1926.—1928. a. — Siseministeeriumi peasekretär; 1928. a. mää-

rati ta Riigikogu asjadevalitsejaks, millisel kohal töötas kuni nimetamiseni siseministri abiks.

E. Maddisoo'l on oma otsese ameti kõrval jätkunud alati aega ja taht võtta aktiivselt osa seltskondlikust tööst. Nii on ta praegu reas organisatsioones juhtival kohal.

E. Maddisoo' nimi on tuntud ka väljaspool koduma piire, sest ta on juhtival tegev ka mitmes rahvusvahelises organisatsioonis, nagu rahvusvahelises administratiivteaduste-instituudis, parlamentidevahelises ühingus jt.

E. Maddisoo' šulest on ilmunud ka rida Eesti olusid selgitavaid teoseid ja kirjutisi, samuti rohkesti juriidilisi artikleid Eesti ja välis-

maa ajalehis, ajakirjus ja koguteosis.

Eesti Linnadeliit ja ajakiri „Linnad ja Alevid“ õnnitlevad E. Maddisoo'd ja soovivad talle kestva tervist ja indu jätkata senise nooruslikkuse ja tulinhingelisusega oma viljakat tegevust me riigi, omavalitsuste ja rahva hüveks.

George Montagu Harris, O. B. E., M. A.—

rahvusvahelise linnade ja kohalikkude valitsuste liidu president.

Peale rahvusvahelise linnade ja kohalikkude valitsuste liidu (*Union International des Villes et Pouvoirs Locaux*) presidendi dr. F. M. Wibaut' surma, kes, järgnedes liidu esimesele presidendile, Genti linnapeale E. Braun'ile, oli liidu eesotsas alates 1924. a., valiti 7. juunil 1936 liidu alalise büroo poolt liidu uueks esimeheks senine abiesimees ja liidu Briti komitee asesekretär George Montagu Harris, O. B. E., M. A.

George Montagu Harris sündis 26. novembril 1868 Tourquay's, Devonshire'is Inglismaal. Õppis Newton College'is Devonshire'is, Winchester'is ja õigusteadust Oxfordis, omandades 1893. a. advokaadi kutse.

1901 sai temast uue reformklubi (*New Reform Club*) sekretär, 1902—1919 oli ta krahvkondade nõukogude liidu (*County Councils Association*) sekretär, 1915—1919 — Ida-Sussexi kohtu ja krahvkondade nõukogu sekretär, 1917 oli ta Maclean'i komitee liige ülesehitamisministeeriumis. 1919—1933 täitis ta välismaise dokumentatsiooni direktori kohuseid tervishoiuministeeriumis. 1927—1928 oli ta ühtlasi ka linnade planeerimise instituudi (*Town Planning Institute*) president, 1927—1933 — Suur-Londoni linnastamise komitee liige. Ta esindas tervishoiuministrit rahvusliku sotsiaaltöö nõukogus (*National Council of Social Service*).

Olles koos E. C. Culpin'iga rahvusvahelise aedlinnade liidu (*International Garden City Association*) asutajaid enne maailmasõda, hakkas kasvama ta huvi rahvusvahe-

liste küsimuste ja suhete vastu, ja siin oli temal võimalusi puutada palju kokku mitmega neist, kes said ta kaastöölisiks rahvusvahelises linnade ja kohalikkude valitsuste liidus.

See oli nimelt peale Amsterdami kongressi 1924. a., kui ta hakkas liidus etendama silmapaistvat osa, eriti veel peale inglise organisatsioonide huvitava konverentsi, mis peeti Brightonis 1925. a.

Peale seda konverentsi loodi, tänu tema püüdeile, Briti alaline komitee, kes koondas kõik organisatsioonid ja kohalikud valitsused rahvusvahelise liidu ümber. Temast sai selle komitee sekretär ja liidu alalise büroo liige.

Kõik kes tunnevad huvi liidu töö vastu, teavad, millise suure andumusega ta võttis endale raske ülesande organiseerida Londoni kongressi

1932. a. ja kuidas tema püüdeid kroonis edu. 1933—1934 sooritas ta matka ümber maailma, et õppida mitmekülgset tundma omavalitsuste elu.

Tema sulest ilmus 1925. a. põhjapaneev mitmesuguste maade omavalitsusi käsitlev teos, mille teine trükk ilmus 1933. a. Peale selle on ta avaldanud mitmeid aedlinnade ehitamise ja omavalitsuste probleeme käsitlevaid teoseid. Lõpuks võiks veel mainida et sügisel 1935 kutsuti ta Oxfordi ülikooli poolt korraldama kursust, mille ülesandeks oli avaliku halduse probleemide uurimine.

Eesti Linnadeliit soovib omalt poolt rahvusvahelise linnade ja kohalikkude valitsuste liidu uuele presidendile parimat õnne ja edu ta vastutusrikkas töös.

Kodumaa vanim statistiline asutis 25-aastane.

H. V. Dahl.

Tallinna Linna Statistikabüroo asjaajaja.

14. augustil 1936 sai me vanim statistiline asutis — Tallinna Linna Statistikabüroo — 25-aastaseks.

Tallinna Linnavalitsuse juurde erilise statistilise asutise loomise küsimuse tõtsid üles linnavolinikud J. Pullisar, A. Uibopuu, L. Tõnson, G. Luiga ja J. Soonike, esitades 9. aprillil 1910 Linnavalitsusele märgukirja, milles põhjalikult motiveerides väitsid, et linnal on vaja kutsuda ellu kaks senini puuduvat asutist, nimelt ühe, kes töötaks välja üldise linnaplaani, ja teise, kes selgitaks linna kinnisvarade asukohad ja ulatused. Linnavalitsus saatis küsimuse kaalumiseks Majandusosakonnale, kes omakorda küsis selle kohta Maamõõtetoimkonna arvamust. Linna toleaeagne maamõõtja P. Päts andis oma arvamuse, milles toonitas kahe eriasutise ellukutsumise vajadust, leides, et kõnesolevaid ülesandeid pole võimalik panna kellelegi linna senini teotsevale asutisele. Saanud selle arvamuse, kaalus Linna Majanduskomisjon küsimust ja teatas 21. augustil 1910 oma arvamuse, milles leidis, et linnaplaani valitsemine kuluks loomulikult juba olemasolevale Linna Teede- ja Ehituskomisjonile, kuna teise ülesande — „määrata kindlaks linna kinnisvarade asukohad ja ulatus, koostada nende jaoks eriline nimestik ja valmistada seadusjõudu evivad dokumendid“ — peaks teostama eriline, senini olemata asutis, mis ei tuleks asutada Maamõõtetoimkonna juurde, vaid oleks otstarbekam moodustada täiesti iseseisev statistikabüroo, kuhu siis ka oleksid koondatud kõik linna kinnisvaradesse puutuvad asjad.

Linnavalitsus ühines Majanduskomisjoni seisukohaga — asutada eriline statistikabüroo — ja tegi Majandusosakonnale ülesandeks töötada välja kava ja eelarve asutatava statistikabüroo jaoks.

Kava väljatöötamine tehti ülesandeks linna maamõõtjale P. Päts'ile ja linna mõisade valitsejale R. Allmann'ile. Nad ko-

gusid andmeid omavalitsuste statistiliste asutiste kohta Moskvast, Peterburist, Riast ja Kiievist, mille põhjal koostasid 1910. a. oktoobri lõpuks ettepaneku statistikabüroo asutamise kohta. Ettekandes oli toodud kommunaalstatistilise asutise normaalse tegevuse piirid ja teenijaskonna koostis vastavalt linna suurusele, arvatud teiste Venemaa linnade teadumuste järgi. Ettekandes pandi ette määrata esialgselt ühekordse summa 2000 rbl. ja peale selle iga aasta — 10 620 rbl. Seejuures pidi asutatava büroo koostisse kuuluma juhataja, abi, asjaajaja, arhivaar ja kuus arveametnikku. Asutamise puhul soovitati esialgu hakata töötama vähendatud koostisega, millesse kuuluksid juhataja, asjaajaja ja neli arveametnikku. Nende ülalpidamiseks nähti ette kuldadena 6080 rbl. Majanduskomisjon, tutvunud selle kavaga, ei asunud selle arutusele, sest vahepeal oli linna 1911. a. eelarvesse juba võetud 3000 rbl. statistikabüroo asutamiseks. Linnanõunik J. Jürgens'ilt, kes jaotas linna eelarve summasid, saabus Linnavalitsusele ettepanek statistikabüroo koostise kohta, kuhu kuuluksid juhataja, üks arveametnik ja üks kantsleiametnik. Linnavalitsus ühines selle viimase kavaga ja esitas statistikabüroo koostise sellisena Linnavolikogule kinnitamiseks.

Eelarve seletuskirjas mainiti asutatava statistikabüroo kohta järgmist: „Igas käesaja kultuurlinnas oleleb asutis ühiskonna elu mitmesuguste külgede tundmaõppimiseks vaatlemismeetodi abil — statistikabüroona, kes kogub statistilist materjali ja töötab selle teaduslikult läbi, selleks, et saada selget pilti kõigist eluavalduisist linnas, nii kui jaatavaist, nii ka eitavaist. Tallinnas pole sellel alal senini midagi tehtud, statistilist materjali keegi ei kogu, kuna selle teaduslikust läbitöötamisest pole ammu juttu. Seejuures aga on ka meil käesaja nõuete juures vajadus Linnavalitsuse statistilise asutise jä-

rele, kelle ülesandeks oleks: 1) linna elanikkude arvu, koostise ja liikumise tundmaõppimine, pöörates tähelepanu surmapõhjusile (nakkushaigused, taudid jne.), 2) arstide, ravilaste, sanitaar- ja bakterioloogia-laboratooriumide tegevuse statistika, 3) majandusstatistika (kaubanduse ja tööstuse, töötute, toiduainete ja muu kauba hindade liikumise, linna tapamaja tegevuse jne. jälgimine, 4) rahvaharidus- ja heategevusstatistika, meteoroloogiliste vaatluste andmete kogumine ja riigi- ja linnavolikogu valimiste nimestikkude koostamine.“

Selle eelarvepunkti kohta ei võtnud Linnavolikogu üldse sõna, vaid näis, kui oleks uue asutise ellukutsumise vajadus olnud kõigile nii endastmõistetavalt selge.

Eelarve kinnitamisel kuberneriga poolt küsis kubermanguvalitsuse linnaasjadeosakond, miks selline asutis kutsutakse ellu eelarve korras ja mitte volikogu eriootsusega, pärides ühtlasi lähemaid andmeid asutise iseloomu ja tegevuse kohta. Linnavalitsus vastas esitatud küsimused, tuues asutise vajaduse põhjenduseks samad asjaolud, mis olid toodud eelarve seletuskirjas. Seepeale kinnitati eelarve kuberneriga poolt. Sellega oli võimalik asuda büroo tegelikule asutamisele.

23. mail 1911 määras Linnavalitsus statistikabüroo juhatajaks õigusteadlase A. Birk'i, arvates teda eelarves ettenähtud palgale 1. juunist 1911 ja käsutades teda välismaale tutvuma kommunaalstatistika korraldustega Saksa linnades.

27. juulil 1911 saabus A. Birk tagasi välismaa matkalt ja hakkas nüüd moodustama bürood. Ruumeks määrati vana vaevoja pealt endised Tervishoiu- ja Korteri-komisjoni ruumid. 1./14. augustil 1911 võeti ametisse esimese arveametnikuna A. Seemann, millega büroo juba omandas asutise iseloomu. Üks kuu hiljem võeti ka ametisse teine arveametnik A. Mölder.

Esimene poolik tegevusaasta kulus peamiselt asutise organiseerimisele ja seisukoha loomisele linna asutiste võrgus. Olid ju statistika sihid ja mõisted paljudele tundmatud, nii et büroo juhataja oma esimese

tegevusaasta aruandes mainis, et sageli mõni teine linna asutis selle maha kiskus, mida üks ehitas üles.

Kõigepealt hakati looma sidemeid Venemaa teiste linnade statistiliste asutistega ja paluti neilt nende väljaandeid, mida võiks kasutada käsitlusmaterjalina. Need palved leidsid lahket rahuldamist.

Oma linna kohta hakati esijoones koguma andmeid tervishoiustatistika alalt. Kuna tol ajal möllas Tallinnas kõhutõbi, oli selleks ka eriline vajadus. Samuti võeti ka käsile suremusstatistika.

Esimesel aastal ei suudetud veel töötlemsi avaldada trükis eriliste statistiliste väljaannetena, vaid piirduti nende avaldamisega ajalehis ühes tarvilikkude seletustega.

Oma teisel tegevusaastal hakkas büroo laiemas ulatuses koguma andmeid meteoroloogia, linna ettevõtete, tervishoiuliste nähete, kinnisvarade liikumise jm. sellise kohta. Järgnevatel aastail laiendati tööpiirkonda järk-järgult. Mitme ülesande juures tuli sõna tõsisel mõttes pidada mingit vägikaikavedamist asutistega, kellelt oli vaja saada andmeid. Erilisi raskusi oli andmete saamisega elanikkude loomuliku liikumise kohta arstelt ja vaimulikelt. Ühel või teisel kujul saadi raskusist võitu, nii et eriti 1913. aasta oli tegevuse laienduse alal kaunis tulemusrikas. Samal aastal avaldati ka esmakordselt trükis büroo töö tulemused 1912. a. kohta eribrošüürina.

Järgmisil aastail jätkati vaatluspiirkonna laiendamist. Nüüd laskus Statistikabüroole ka valijatenimestikkude pidamine.

1915. a. oli küllalt tegemist juba sisse seatud statistiliste alade säilitamisega ja uute juurdevõtmise ei tulnud peaaegu küsimussegi. Jooksvat tööd raskendasid ühtepuhku korduvad, sageli väga kiire iseloomuga erakorralised, peamiselt sõjaoludest tingitud tööd, kusjuures osa enamvilunud jõududest pidi astuma sõjaväkke. Siiski suudeti jätkata tööd peaaegu endises ulatuses; ka ilmusid büroo väljaanded trükis. Uute töödena tuli juurde perioodilised teatmed hindade ja viljatagavarade kohta. Ka

osa üksikuid puhtstatistilisi alasid võeti uute-na vaatlusele.

1917. a. polnud enam võimalik avaldada trükis büroo väljaandeid. Revolutsioonimeeleolus loobus palju asutisi statistiliste andmete saatmisest, kuna osa saatis neid mitmekordsete palvete peale suurte hilinemistega tagantjärele ja tihti väga puudulikudena. 15. juulist 1917 anti büroole üle üksikute politseijaoskondade juures asuvad aadressbürood, mis revolutsioonis olid täielikult hävitatud ja mida seetõttu tuli hakata organiseerima uuesti. See ala tõi kaasa palju raskusi, sest ametnikud töötasid teiste asutiste kõrval, nende ruumes. Oli isegi juhtumeid, kus politsei vallandas büroo vastavaid ametnikke büroo teadmata. 12. septembrist 1918 viidi aadressbüroo kogu oma alluvate asutistega uuesti tagasi politsei käsutusse.

1918. a. polnud veel võimalik avaldada oma töid trükis, vaid asutisile, kellel nende järele vajadust, tuli andmeid saata kirjalikult. 1918. a. muutus büroos ametlik keel korduvalt: aasta algul tarvitati veel vene keelt, Vene vägede lahkumise järele mindi üle eesti keelele, kuid pärast Saksa okupatsioonivägede saabumist oli büroo sunnitud minema üle saksa keelele, kuna pärast nende lahkumist mindi jälle üle eesti keelele.

Niihästi 1918. kui 1919. a. kulus suurem osa büroo tööjõust erakorralisile tööle, mille poolest need aastad olid väga rikkad. Ka oli raskusi ametnikkonna komplekteerimisega, mille tulemusena büroo juhatajal üks ajajärk tuli töötada 11-liikmelise personaali asemel vaid kahe naisametnikuga.

1920. a. algul anti büroole üle senise linna maksukogukonna arhiiv ja bürool tuli hakata väljastama dokumente selle andmeil, milline tegevus opteerimishooaja tõttu oli väga lai.

Samal aastal laskus büroole teise uue kohustusena kodanlike abielude, sündide ja surmajuhtumite registreerimine 1917. a. antud südametunnistusevabaduse seaduse alusel. See töö kasvas järjekindlasti aasta-aastalt.

Suuremaid muudatusi statistilises töökasvas tõi 1923. a., mil hakati uuesti valmistuma oma väljaannete trükis avaldamisele ja vastavalt sellele moodustama ümber kogu töökava. Sel puhul laiendati statistiline vaatlus paljudele uutele aladele. Püüti veel hankida andmeid mitmelt alalt, mille kohta andmete saamine sõja- ja revolutsiooniajal oli katkenud. Surmapõhjuste nomenklatuur töötati ümber, et võimaldada võrdlusi välismaiste linnadega. Ka 1924. a. jätkus töö samas suunas. Aasta lõpuks jõuti anda trükki aastaraamat, kuid see jõudis ilmuda alles 1925. a.

1925. a. jätkati aastaraamatu uue väljaande jaoks andmete kogumist.

1. juulist 1926 hakkas kehtima uus Perekonnaseisuseadus, mille järgi registreerimine perekonnaseisuametnikkude juures oli kõigile sunduslik, kuna perekonnakirjade pidamine laskus täielikult omavalitsusile. Kuigi seadus võimaldab ka uskkondade vaimulikke võtta oma peale perekonnaseisuametniku kohustusi abielu-, sünni- ja surmaaktide registreerimiseks, mitte aga perekonnakirjade pidamiseks, ei kasustanud algul seda võimalust kuigi paljud vaimulikud, vaid töö raskus langes peaaegu tervikuna büroo juurde moodustatud Perekonnaseisuametile. Järgnevail aastail on see järjekindlasti suurenenud.

1928. a. hakkas büroo tervishoiustatistikat töötama läbi eriliste statistiliste rajoonide järgi, võttes jaotuse aluseks linna heakorrasadmed ja teised iseloomustavad omadused vastavate rajoonide korterioludes ja elanikkonnas.

1935. a. suurenes töö Perekonnaseisuameti alal eriti rohkesti uute ülesannete laskumise tõttu Perekonnaseisuametile. Aasta algusest hakkasid perekonnaseisuametnikud otsustama nimede ja perekonnanimede muutmisi, kuna sügisel avati linna kalmistu, mille valitsemine tuli Perekonnaseisuameti kätte. Septembris hakkas Perekonnaseisuamet ka väljastama isikutunnistisi.

Erakorralisist töist, mida bürool on tulnud teha 25 aasta jooksul oma alalise jooksu töö kõrval, võiks mainida järgmisi: 1911. a., kohe büroo tegevuse algul — ka-

nalisatsiooni projekti väljatöötamiseks elanikkude arvu kindlakstegemise üksikuis linnas; 1912. a. — linnaplaani jaoks elanikkude juurdekasvu ja kaubanduslike liikumiste kalkulatsioonide koostamine, Vene riigiduma valimiste nimestikkude koostamine ja valimiste korraldamine, Linnavolikogu valimiste korraldamine; 1913. a. — ankeet kooliõpilaste viletsa edasijõudmise selgitamiseks, andmete kogumine linna elanikkude koostise, varandusliku seisundi, hariduse, elukutse ja rahvuse kohta Linnaseaduse revideerimiseks, Linnavolikogu valimiste nimestikkude läbitöötamine valimisist osavõtmise kohta sise-ministeeriumi jaoks; 1914. a. — osa linna tänavate elanikkude lugemine IV linnajaost, kanalisatsiooni projekti jaoks andmete hankimiseks, andmete kogumine linnas olevate koloniaaltoitudainete tagavarade kohta, sõjaoludest tekkinud töö- või tööliste puuduse kohta; 1915. a. — korterimaksu kava väljatöötamine, andmete kogumine Tallinnas töötavate keemiliste ja farmatseutiliste ettevõtete ja tööstuste kohta, elanikkude, majade, korterite ja küttetagavarade loendus; 1916. a. — isikute nimestiku koostamine, kel seaduse järgi oli õigus olla aurahukohtunikuks, linnas kinnisvarasid evivate välisriikide kodanikkude nimestikkude koostamine, andmete kogumine linakaupluste olundi kohta, andmete kogumine ägedate nakkushaiguste liikumise kohta sõjapõgenejate hulgas ja sõjapõgenejate ambulatooriumide tegevusest, Linnavolikogu valimiste nimestikkude koostamine; 1917. a. — Linnavolikogu valimised, Vene asutava kogu valimised, Eestimaa asutava kogu valimiste eeltööd; 1918. a. — elanikkude, hobuste, kariloomade, vilja, jahu, kartulite, loomatoidu, seemnete jm. sellise üleskirjutamine, ravilate, apteekide, laboratooriumide, arstide, hambaarstide ja ämmaemandate registreerimine, kes vajavad petrooleumi tehniliseks otstarbeks, iseäranis eest hoolitsevate linnaelanikkude registreerimine, 4-toaliste ja suuremate korterite registreerimine, linnas asuvate kindlustusühingute registreerimine, andmete kogumine Tallinnas asuvate kirikute, uskkon-

dade, vaimulikkude ja kogudusliikmete kohta, andmete kogumine Tallinnas asuvate põllumajanduslike ühingute kohta, Kerenski' rahade registreerimine, andmete kogumine krediit- ja immobiilpankade kohta, andmete kogumine heategevate seltside kohta, trükkodade nimestiku koostamine, isikute registreerimine, kes soovivad kuuluda Eesti Vabariigi riikkondsusesse, Eesti Asutava Kogu valimiste eeltööd; 1919. a. — Linnavolikogu valimised, kuni 16-aastaste laste registreerimine; 1920. a. — I Riigikogu valimised, Linnavolikogu valijate nimestikkude koostamine; 1921. a. — korteriolude uurimine hindamislehtede andmeil; 1922. a. — Põhja-Ameerika Ühendriikide abiandmispunktide hoolealuste laste antropomeetiline uurimine, linnateenijaile ja nende perekonnaliikmeile antud arstiabi materjali läbitöötamine, hoolekandelist abi saanud isikute kohta käivate andmete läbitöötamine, allkirjade vastuvõtmine isikuil, kes nõudsid koolis usuõpetuse andmise küsimuse panemist rahvahääletusele; osavõtt I üldrahvaloendusest; 1923. a. — rahvahääletus, II Riigikogu valimised, Linnavolikogu valimised, statistiliste andmete kogumine 1918—1923 teostatud ehitustegevuse kohta; 1924. a. — Linnavolikogu valimised; 1925. a. — saksa vähemusrahvuse kulturomavalitsuse I kultuurnõukogu valijate nimestikkude koostamine, osavõtmine põllumajanduselisest uuringust, osavõtmine hoolekandenäitusest ja selleks diagrammide valmistamine; 1926. a. — juudi vähemusrahvuste kulturomavalitsuse I kultuurnõukogu valijate nimestikkude koostamine, III Riigikogu valimised, kruntide ja korterite loendus, Linnavolikogu valimised, võõrandatud maade eest tasu mittemaksmise seaduse eelnõu rahvahääletusele panemise asjas allkirjade vastuvõtmine; 1927. a. — kruntide, majade ja korterite loenduse andmete läbitöötamine, õpilaste antropomeetiline uuring; 1929. a. — IV Riigikogu valimised, Linnavolikogu valimised; 1930. a. — kruntide tervishoidlike lehtede statistiline läbitöötamine; 1931. a. — tühjade ja keldrikorterite uuring; 1932. a. — tühjade korterite uuring, töötute

uuring, V Riigikogu valimised, II rahvahääletus, tühjade korterite uuring, kirikuraamatute ära kirjutamine; 1933. a. — rahvaalgatuse nõudmiste allkirjade vastuvõtmine, III rahvahääletus; 1934. a. — I liiklemisuuring, II liiklemisuuring, I aiandusuuring, III liiklemisuuring, IV rahvahääletus, Linnavalikogu valimised, riigivanema ja VI Riigikogu valimised; 1935. a. — IV liiklemisuuring, antropomeetiline mõõtmine, V liiklemisuuring, üürihindade kogumine; 1936. a. — V rahvahääletus, Kalanduskoja valimiste nimestikkude koostamine.

Statistikabüroo kirjastusel on 25 aasta jooksul ilmunud trükis järgmised teosed: 1) 1913. a. — Statistilised teated Tallinna linna kohta 1912. a. eest; 2) 1914. a. — Ühepäevane üleskirjutamine Riias 5. detsembril 1913 — Tallinna Linna Statistika-büroo juhataja A. Kann'u aruanne oma matka kohta Riiga, sealse rahvaloendusega tutvumise otstarbel; 3) Statistilised teated Tallinna linna kohta 1913. a. I poolel, II poolel ja 1914. a. I poolel; 4) Igakuised statistilised teated Tallinna linna kohta, alates juulist 1914 kuni detsembrini 1916; 5) Ägedate nakkushaiguste liikumine Tallinnas 1914, 1915, 1916; ilmusid iga aasta kohta eriväljaandena; 6) Suremus Tallinnas 1914, 1915, 1916; ilmusid iga aasta kohta eriväljaandena; 7) Tallinna Linna Statistiline Aastaraamat, aastakäigud I—XI — 1923—1935; 8) Tallinna Linnavalitsuse Tegevuse Ülevaade, aastakäigud I—IX, 1926—1934/35.

Üldse ilmus büroo 25-aastase tegevuse kestel 61 eriväljaannet, kusjuures üksikute väljaannete suurus on olnud vähimal 8 lk. ja suurimal — 360 lk., kogusummas 6648 lk.; seega on raamatu keskmine paksus olnud 109 lk.

Asutamisel määrati büroo kasustada ruumid vanas vaekojas, kus ta asus kuni Linnavalitsus oma otsusega 9. augustist 1912 määras büroo ruumeks Lai 40. Linnavalitsuse otsusega 1. oktoobrist 1920 määrati büroo jälle vana vaekoja teisele korrale, kus püsis kuni 23. veebruarini 1932, mil asus Pi-

kale tänavale n-rid 4/6/8, P. Vaskov'i majja, sest asutise järjekindla kasvamise tõttu ei mahutanud senised ruumid enam asutist. 1935. a. juunis võeti lisaks senisele teisele majakorrale tarvitusele veel sama maja kolmandalt korralt üks pool.

Oma 25-aastase tegevuse kestel on büroo allunud Linnavalitsuse järgmisile liikmetele: asutamisest peale linnanõunik J. Umblia'le kuni järgmiste valimisteni, mil allus linnanõunik J. Jürgens'ile kuni 23. augustini 1912; sellest peale — jälle linnanõunik J. Umblia'le kuni 25. oktoobrini 1912. Selle järele allus büroo linnanõunik I. Vinogradov'ile kuni veebruarini 1915. Edasi allutati büroo linnanõunik G. Beljagin'ile ajutiselt, kuna alaliselt pidi büroo alluma linnanõunik F. Stillmark'ile, kes aga tegelikult ei asunudki temale määratud ülesannete täitmisele büroo suhtes, vaid märtsist 1915 läheb büroo üle linnapea J. Poska' alluvusse, kus püsib kuni märtsini 1917. Edasi allub büroo linnanõunik E. Peterson'ile kuni septembrini 1917, siis linnanõunik A. Pallas'ele — kuni aprillini 1918. Okupatsiooni ajal allub büroo linnanõunik O. Koch'ile. Detsembrist 1918 kuni juulini 1919 allub büroo uuesti A. Pallas'ele. Osa juulist 1919 allub büroo linnapea G. Ast'ile ja selle järele linnanõunik A. Veiderma'le kuni aprillini 1921. Aprillist 1921 kuni 1. maini 1934 allus büroo linnapea A. Uesson'ile ja alates 1. maist 1934 kuni käesoleva ajani — linnapea J. Soots'ale. Suvepuhkuste ajal on teised linnanõunikud asendanud eelmainitud lühemaks ajaks.

Büroo juhatajana teotses büroo asutamisest saadik kuni 15. detsembrini 1912 A. Birk. Tema lahkumise puhul linnateenistusest töötas tollaegne linnasekretäri abi G. Linkvist büroo juhataja kohustetäitjana kuni 13. juunini 1913. 13. juunist 1913 kuni 20. maini 1915 juhatas bürood A. Kann. 20. maist 1915 kuni 25. novembrini 1915 asendas büroo juhatajat büroo asjaajaja M. Luts. 25. novembrist 1915 kuni käesoleva ajani juhatab bürood õigusteadlane V. Smetanin.

Büroo asjaajajatenä on töötanud: 1. septembrist 1912 kuni 25. novembrini 1915 M. Luts, 9. juulist 1916 kuni 1. septembrini 1917 — H. Kullerkupp, 1. juulist 1919 kuni 1. septembrini 1919 — A. Mölder, 1. septembrist 1919 kuni 16. septembrini 1921 — A. Künstler, 16. septembrist 1921 kuni 1. jaanuarini 1923 — A. Seemann ja alates 7. märtsist 1923 kuni käesoleva ajani — H. V. Dahl. Vahepealseil ajal oli büroo asjaajaja koht korduvalt vakantne.

Büroo juhataja abina töötas büroos 18. juunist 1918 kuni 1. jaanuarini 1919 A. Pohla.

Perekonnaseisumetnikkudena töötavad E. Rajandi — alates 1. juulist 1926, R. Vallisto — alates 6. juulist 1926 ja V. Avasalu — alates 1. aprillist 1929.

Statistikabüroo asutamisel töötas selles vaid 2 isikut, nüüd juubeliaastal on aga Statistikabüroos ja Perekonnaseisumetis tööl 34 isikut.

Õhuohtlikkude piirkondade evakuatsioon.

E. Umbliä.

Tallinna linna gaasikaitse juhataja.

Kodanliku õhukaitse abinõude hulgas tohiks pälvida tõsist tähelepanu evakuatsiooni küsimus. Kodanikkude eemaldamine õhuohtlikest piirkondadest tundub olevat lihtsaimaid ja odavaimaid kaitseabinõusid tulevikusõja õhuohtude vastu. Väga poolehoidvalt suhtuvad evakuatsiooni Prantsuse kodanliku õhukaitse juhtivad ringkonnad. Prantsuse kodanliku õhukaitse endine juht marssal Pétain on toonitanud korduvalt, et ähvardava õhuohu korral tuleks evakueerida linnade elanikud, jättes kohale vaid niipalju inimesi, et linn ei põleks maha, et kuritegeline element ei kannaks laiali evakueeritud kodanikkude vara, ja et võiks tegevust jätkata sõjalise tähtsusega käitised. Kindral Duchêne arvab võivat evakueerida linnades kuni 60% elanikke.

Üsna tagasihoidlikult on suhtunud senini evakuatsiooni küsimusse Saksa kodanliku õhukaitse juhtivad ringkonnad. Seal valitseb laialdaselt arvamus, et evakuatsioon pole kuigi otstarbekohane kaitseabinõu moraalseil, majanduslikel ja sotsiaalseil põhjusil. Samuti kaheldakse evakuatsiooni tegeliku teostamise võimaluste juures, kuna sel puhul tekib suuri praktilisi raskusi. Sakslased panevad suurt rõhku kodanikkude enesekaitse organisatsiooni väljaarendamisele selle määranil, mis teeks liigseks massilise evakuatsiooni. Ometi on viimasel ajal sealgi

tulnud kuuldavale hääli, mis nõuavad tõsisema tähelepanu osutamist evakuatsiooniküsimusele.

Evakuatsiooniprobleem on sama vana kui sõdade ajalugu. Vanal ajal põgenesid rahulikud elanikud vaenuliste vägede liginemisel oma varaga kas kindlustatud linnadesse või peitsid endid metsisse ja rabadesse.

Uuema aja kindlussõja ajajärgul polnud enam kasulik sõjapõgenikkude ja ümbruskonna elanikkude kogunemine kindlustatud linnadesse enne nende sissepiiramist vaenlase poolt. Tolleaegsete kindlusteenistuse eeskirjade järgi tuli sõjapõgenikkude vool juhtida kindlusist kõrvale ja võtta aegsasti tarvitusele abinõusid „kasutute sööjate“ arvu vähendamiseks kindlusis. Nii kirjutab kindralmajor v. Kamptz aastal 1877, et kindluse kaitsjate ülalpidamise ja hoolekande organisatsiooni kohuseks on mittevõitlejate eemaldamine sõjavalmist kindlusest sellekohaste nimestikkude järgi, mis on koostatud politsei ja linnavalitsuse poolt ja vaadatud läbi kindluse komandandi poolt. Neisse nimestikesse olgu paigutatud kasvatus-, töö- ja parandusmajade elanikud, usuliste kerjusorganisatsioonide liikmed, kohtu poolt kodanikuõiguste äravõtmisega karistatud isikud, politsei valve all seisvad isikud, vaimuhaiged, välismaalased, läbisõitjad ja kõik muud isikud, kes ei suuda varustuda toit- ja põ-

letusainete küllaldase tagavaraga. Viimaste hulgast võib kindluse jätta vaid neid, kes annavad kirjaliku kohustuse olla abiks oma tööjõu ja ametioskusega kindluse kaitsmisel. Seejuures tuleb aga takistada mõninga määrani vabatahtlikku lahkumist, sest kindlustustööde tegemiseks, tulikahjude kustutamiseks, mitmesuguseiks abiteenistusteks ja sõjavarustuse valmistamiseks peab jääma kohale piisav arv kodanikke.

Liikumissõjas on evakuaatsioon soovimatu nähe, seni kui oma sõjavägi tahab saada kasu mõnest maaalast. Elanikkude ja asustiste paigalejäämine hõlbustab peavarju soetamist sõdureile ja nende eest hoolitsemist, samuti rahu, korra ja distsipliini säilitamist operatsioonipiirkonnas ja sõjalise tähtsusega käitiste edasitöötamist, põlluharimist jne.

Seevastu on taganemise juures kasulik elanikkude ja materjali evakuaatsioon, kuna see tunduvalt raskendab vaenlase kiiret edasipääsu, sest elanikest mahajäetud ja laastatud piirkondades on vaenlane sunnitud vedama endale suurel hulgal varustust järele. Ajaloost on teada mitu näidet, kus plaanikindel taganemine ühes evakuaatsiooniga on saanud saatuslikuks jälitavatele vägedele. Nii sundisid sküüdid 513. a. e. Kr. sel teel pöörduma tagasi Dariuse sõjavägesid, venelased hävitasid Põhjasõja ajal Rootsi armee ja 1812. a. Napoleoni armee.

Maailmasõja ajal tekkis mitmel korral ja mitmel pool olundeid, kus vaenlase liginemisel rahulikud elanikud jätsid maha oma elukohad.

Venelaste sissetungimisel Ida-Preisimaale 1914. a. sügisel lahkus rahulikest elanikest umbes kolmandik oma kodukohtadest. Põgenemise ja paosoleku ajal läks kaduma 135 000 hobust, 250 000 veist ja 200 000 siga ja ümmarguselt 100 000 inimest kaotas peavarju ja kogu oma varanduse.

Kui sakslased vallutasid 1914. a. Belgia, algas belglaste massiline pagemine Hollandisse ja Prantsusmaale. Üldse lahkus umbes 1 000 000 belglast oma kodukohtadest.

Nii ühel kui teisel korral polnud ametivõimude poolt mitmesuguseil põhjusil võe-

tud aegsasti tarvitusele abinõusid plaanikindla evakuaatsiooni korraldamiseks ega mõttetu ja paanilise põgenemise vältimiseks. Seepärast oli põgenikkude keskel suur häda ja viletsus, vaatamata ametivõimude jõupingutustele ja põgenikkude omavahelisele abivalmusele. Massilise põgenemise tagajärjel tekkis viivitusi ja takistusi sõjalisis operatsioonides, eeskätt liikluse ummistuste tagajärjel.

Hollandi valitsus võttis vastu ja hooldas sadu tuhandeid belgia põgenikke. Nende abistamiseks kutsuti ellu keskorganisatsioon (*Commission Centrale de l'État*) ühes arvurikaste allorganitega. Hollandi valitsus, seltskondlikud organisatsioonid ja paljud välisriigid andsid selleks otstarbeks materjarvilikud käitised. Põgenikele maksti ülalmaa, mahutades neid avalikesse hoonesse, sõjaväe harjutuslaagresse ja eramajusse. Peale selle püstitati nende tarvis mitmed laagrid ja külad (Nunspetis 13 000 inimese jaoks), kutsuti ellu koolid, kirikud ja muud tarvilikud käitised. Põgenikele maksti ülalpidamisraha; peale selle hoolitseti eriti laste toitmise ja katmise eest.

Positsioonisõja ajajärgul oli tarvis eemaldada rahulikke elanikke kahuritule ja sõjagaasi mõjupiirkonnast kaugemasse tagalasse. Prantslasile ei valmistanud see erilisi raskusi, kuna nende seljataga oli laialdane tagala ja rikkalikult toitaineid. Raskem oli sakslasil, kes ei lasknud sõjapõgenikke oma riigi piiridesse. Seetõttu olid paljud piiriäärsed elukeskused inimestega koormatud niivõrd üle, et neis sõjaväeosad ei leidnud peavarju. Põgenikkude ülalpidamise eest kandsid hoolt rahvusvahelised abistamiskomiteed.

Vene võimud hoolitsesid vähe rahulikkude elanikkude saatuse eest suure taganemise ajal läbi Poola. Mahajäetavate piirkondade plaanikindlaks evakuaatsiooniks puudus kindel korraldus. Erilised sõjaväekomandod hoolitsesid küll selle eest, et iga sugune varandus, mida ei suudetud võtta kaasa, hävitati ja hooned põletati. Selle tagajärjel kannatasid rahulikud elanikud, nii mahajääjad kui põgenejad, raskeimal määral. Kuid ka saksa vägede edasitung oli tunduvalt raskendatud.

Millisel määral mõjustavad õhukallale- tungid evakuatsiooni, selle kohta puuduvad suuremad praktilised teadumused. Senini pole veel moodne sõjalennuvägi teostanud õhukallale- tungide suuremate elukeskuste vastu ja koondanud oma jõude nende hävitami- seks. Maailmasõja ja hilisemate sõdade ajal asetleidnud õhukallale- tungid on küll alati kutsunud esile evakuatsiooni selle algelisei- mal kujul — põgenemise näol otsese häda- ohu eest. On teada, et sakslaste õhukallale- tungide puhul Londonile maailmasõja ajal rahvas otsis varju allmaaraudtee tunneleis, kusjuures paanika ja segaduse tagajärjel sai vigastada ja surma palju rohkem inimesi, kui lennupommide läbi. Samasugune lugu kor- dus Hiina-Jaapani sõja ajal 1932. a., kui Jaa- pani sõjalennukid pommitasid Soochow' ja Kunšan'i linnu. Kinodest ja teatreist paani- lises hirmus põgenevaid inimhulki ei suutnud hoida tagasi ei politsei ega tuletõrje; seejuu- res sai surma ja vigastada palju inimesi.

Koloniaalsõdades on kohalikud elanikud päästnud tihti oma elu seeläbi, et nad põge- nesid sõjalennukite liginemisel küladest üm- berkaudseisse metsisse ja mägedesse.

Maailmasõja ajal lahkus Pariisist vaba- tahtlikult sadu tuhandeid inimesi sakslaste õhukallale- tungide kartusel.

Rahulikkude elanikkude lahkumine ja põgenemine hädaohlikest piirkondadest leiab kahtlematult aset ka tulevikusõdade puhul. Tihti võib osutada otstarbekohaseks ka mõnede elukeskuste või piirkondade sun- niiviisiline evakuatsioon. Teisest küljest võib aga evakuatsioon leida aset vaid seal ja sel määral, et selle tagajärjel ei kannata sõja- pidamise huvid. Peanõudeks igasuguse eva- kuatsiooni juures jääb rahu ja korra säilita- mine ja segaduste vältimine. Evakuatsiooni teostamine on sõltuv kasustadaolevast aja- vahemikust ja ta on eeskätt liiklusküsimu- ses; teises järjekorras kerkivad üles peavar- ju-, ülalpidamis-, arstiabiandmis- ja kodan- liku julgeoleku korraldamise küsimused. Sa- muti nõuavad korraldamist lastehoolekanne, kooliasjandus, töö ja tegevuse soetamine põ- genikele ja muud majanduslikud küsimused. Puudulik ettevalmistus ja nõrk organisat-

sioon suurendavad tunduvalt raskusi ja tin- givad karmide abinõude tarvituselevõtmist kodanikkude suhtes ja võivad põhjustada raskeid kahjusid. Kodanikkude massiline lahkumine võib muutuda üsna kergesti mas- siliseks põgenemiseks ja paanikaks. Sõja ja eriti sõja algus on iseendast suureks moraal- seks koormaks kodanikule, mida ei tohiks suurendada rahvahulkade korraldamatu lii- kumise kaudu.

Õhukallale- tungide korraldamine kauge tagala vastu avab hoopis uue lehekülje sõja- pidamise ajaloos. Kodanliku õhukaitse ots- tarbel korraldatava evakuatsiooni juures saab küll kasustada mõninga määrani möö- dunud sõdade teadumusi, kuid tuleb arves- tada ka uudse sõdimisviisi tagajärjel üles- kerkinud seisukohti. Eeskätt tuleb arves- tada õhurelva suurt ulatust. Meie riigi ter- ritooriumil pole ühtegi kohta, mis oleks kät- tesaamatu vaenlase sõjalennukeile. Seepä- rast ei saa meie toimetada ühtki kaitist ega ühtki kodanikku väljapoole hädaohlikku piirkonda. Meie saame vaid vähendada ük- sikute tihedastiasustatud ja tähtsate sõjaliste märkide poolest rikaste elukeskuste õhuoh- likkust ja tundelikkust, hajutades sealt koda- nikke ja kaitisi vähemohtlikesse piirkonda- desse, hoidudes loomast seeläbi uusi, õhu- kallale- tungide korraldamisele avatlevaid märke õhuvaenlasele.

Esimesi samme evakuatsiooni ettevalmis- tamisel oleks nende esmajärgulise õhuohlik- kusega elukeskuste kindlaksmääramine, mil- liseid on vajalik evakueerida ja millisel mää- ral on neid võimalik evakueerida, ilma et see takistaks tunduvalt majanduselu. Pärast seda on võimalik juba määrata kindlaks neid piirkondi, kuhu juhtida ühe või teise elu- keskuse evakuatsiooni. Seejuures tuleks re- servida mõningad piirkonnad selleks, et sin- na juhtida rinde nihkumise tagajärjel eva- kueeritavaid inimesi ja asutisi.

Igas elukeskuses leidub mõnesugune arv kodanikke, kes sõjaohu esilekerkimisel on valmis siirduma omal nõul ja jõul mõnda vähemohtlikku kohta kuni sõjaohu möö- dumiseni. Selline vabatahtlik evakuatsioon võib teostuda ainult ametivõimude kontrolli

all, kes ei või lubada lahkuda neil kodanikel, kelle paigalejäämine on tarvilik riigikaitse, kodanliku õhukaitse või vajaliku elutegevuse jätkumise huves. Samuti peavad ametivõimud hoidma vaos vabatahtlikku evakuatsiooni selle määrani, et see ei muutuks paaniliseks põgenemiseks ja nakataks laiemaid rahvahulki, ja juhtima lahkuvaid kodanikke evakuatsioonikavas ettenähtud paigusse. Igal juhtumil on evakuatsiooni korraldavail ametivõimel tähtis teada vabatahtlikuks lahkumiseks valmisolevate kodanikkude arv.

Passiivsete kodanikkude suuremal osal

pole mitmesuguseil põhjusil võimalik evakueeruda omal jõul. Passiivseiks kodanikeks on nimetatud siinkohal neid inimesi, kelle paigalejäämine pole tarvilik ei riigikaitse, ei kodanliku õhukaitse ega vajaliku elutegevuse jätkumise huves, näiteks rantjeed, pensionärid, lapsed, vanad, töövõimetud, haiged, assotsiaalsed ja kahtlased elemendid jne.

Nende evakuatsiooni tuleks teostada ametivõimel, kuivõrd nende jaoks pole nähtud ette individuaalseid ja kollektiivseid kaitseadeldisi kohapeal.

Eesti Linnadeliidu tegevusest.

Eesti Linnadeliidu esindajatekogu koosolek peeti 26. juunil 1936 Tallinnas.

ELL esimees A. Uesson, avanud koosoleku, tervitas esindajatekogu ELL juhatuse ja Tallinna Linnavalitsuse nimel.

Seepeale tervitas ELL esimees siseministri abi A. Maddiso'o'd, Siseministeeriumi Omaavalitsusteosakonna inspektorit V. Velnere'i ja Soome linnadeliidu büroo juhatajat Y. Harvia't, kes olid austanud oma ilmumisega ELL esindajatekogu koosolekut, ühtlasi teatas ta, et ELL liikmeks on astunud Kallaste ja Elva alev, milline teadaanne kutsus esile kiiduavaldusi.

Otsustati ühelhäälel kinnitada ELL 1935./36. a. rahaline aruanne.

Seejärel ELL esimees, Tallinna linnapea abi A. Uesson esitas ülevaate Tallinna linna majapidamise kohta.

Kohtuministeeriumi nõunik J. Klement refereeris Administratiivmenetluse seadust (vt. „Linnad ja Alevid“ nr. 4/XI — 1936).

Siis kuulati A. Uesson'i muljeid VI rahvusvaheliselt linnade ja kohalikkude valitsuste kongressilt, mis peeti 8.—13. juunini 1936 Saksamaal, Berliinis ja Münchenis.

Läbirääkimusel esitas M. Unt — Pärnu sooviavalduse, et ELL korraldaks õppematka Rootsi.

Arutanud kogukonnamaksu võtmise küsimust linnades, otsustati asuda seisukohale, et maksnikkude liigitamine peaks toimuma ühtlaselt üle riigi ja liigitamise alused peaks töötama välja ELL juhatus, pärides ELL liikmete arvamust.

ELL revisjonikomisjoni lahkunud O. Tasso' — Antsla asemele valiti ühelhäälel V. Härrma — Jõhvi.

ELL esindajaks Metsahoiukomiteesse lahkunud O. Kase — Pärnu asemele valiti ühelhäälel Pärnu linnanõunik P. Suve, ta asemikuks J. Luts — Narva.

ELL esindajaks Eesti Rahvuslikku Jõukomiteesse valiti ühelhäälel A. Uesson — Tallinn.

Eesti Linnadeliidu juhatuse koosolek peeti 6. augustil 1936 Narva-Jõesuus, Narva linna suvilas.

ELL esimees A. Uesson, avanud koosoleku, tänas Narva Linnavalitsust, eesotsas linnapea J. Luts'uga, kutse eest pida ELL juhatuse koosolek Narva-Jõesuus.

Arutanud Linna kogukonnamaksu seaduse elluviimise küsimust, otsustati asuda järgmisile seisukohtadele:

seadust tuleks hakata rakendama alates 1. juulist 1936, kui see peaks osutama sea-

duse praeguse redaktsiooni järgi võimatuks, tuleks anda lisadekreet;

kogukonnamaksu tuleks võtta vaid ühes omavalitsuses, seaduses peaks olema fikseeritud kindlasti alalise elukoha mõiste;

kogukonnamaksu maksmisest peaks olema vabastatud sundaega teenivad kaitseväelased, samuti ka välisriikide diplomaadid, kes kasustavad eksterritoriaalsuse õigust;

rändavad isikud tuleksid maksustada selles omavalitsuses, mille piires keegi faktiliselt asus 15. detsembril;

kui abielupaar eluneb ajutiselt lahus, tuleks maksustada mees, kui alaliselt — kumbki abielupool eraldi;

maksnikkude liigitamise aluseks jõukuse järgi tuleks võtta tulukus, kasustades selle kindlaksmääramiseks tulumaksukomisjonide andmeid;

liigitamise puhul tuleks arvestada, kas maksnik on üksik, lasteta abieluline või lastega abieluline, viimasel juhtumil ka laste arvu;

isikud, kes tulumaksu ei maksa, arvatud välja üksikud, nagu vallalised, lesed, lahutatud, tuleksid maksustada minimaalse normi järgi, s. o. 4 krooniga aastas;

ühtlasi otsustati teha ELL büroole ülesandeks koostada maksnikkude liigitamise kava ja saata see kõigile linnadele seisukohavõtmiseks tähtajaga 25. august 1936. 28. augustiks 1936 otsustati kutsuda kokku Eesti linnade linnapeade koosolek, millisel tuleksid lõplikule kindlaksmääramisele Linna kogukonnamaksu seaduse ühtlase rakendamise ja käsitlemise alused.

Siseministerium palus ELL avaldada arvamust Üleriiklikku Kinoomanikkude Seltsi palve kohta siseministrile lõbustusmaksu ümberkorraldamise asjas.

Arutanud küsimust, otsustati pida soovitavaks jääda praeguse maksustamisviisi juurde, mille järgi maksu võetakse pausaaalsummas või pileteilt, arvestades kohalikke olusid.

Siseministerium palus ELL teatada, kas administratiivsissenõudmist teostavate ametnikkude küllaldaseks välistunnuseks on ame-

timärk või peetakse soovitavaks peale ametimärgi veel vormimütsi tarvituselevõtmist.

Kaalunud küsimust, otsustati pooldada peale ametimärgi veel vormimütsi tarvituselevõtmist.

Eesti Linnadeliidu juhatuse koosolekul 27. augustil 1936 Tallinnas kuulati V. Smetanin'i ettekannet Linna kogukonnamaksu seaduse elluviimisest.

Seepeale otsustati pöörduda siseministri poole seletuse saamiseks, kas linna kogukonnamaksu võib võtta alates 1. juulist 1936 või mitte, kas seda maksu võetakse kalendri- või eelarveaasta järgi, mida lugeda alaliseks elukohaks ja millist tähtaega lugeda „kriitiliseks momendiks“.

Ühtlasi võeti vastu maksukohuslaste liikidesse jaotamise kava ja maksumäärad, mis töötati välja ELL juhatuse sellekohase komisjoni poolt ja otsustati esitada need 28. augustiks 1936 kokkukutsutud Eesti linnade linnapeade nõupidamisele heakskiitmiseks, millised nõupidamisel need ka kiideti heaks.

Rakvere Linnavalitsus palus ELL astuda samme Riigiteenijate teenistuskirjade määruse, mis kehtib ka omavalitsusteenijate kohta, muutmiseks selles mõttes, et omavalitsusteenijate igaaastasi korralisi ametipuhkusi ei tarvitseks kanda teenistuskirjusse, tõestades seda vastava dokumendiga.

Arutanud küsimust, otsustati pöörduda Siseministeriumi Omavalitsusteosakonna poole palvega, et Riigiteenijate teenistuskirjade määruse § 3, p. 6 antaks järgmine redaktsioon: „puhkeajad, arvatud välja igaaastased korralised puhkeajad“.

Eesti Linnadeliidu juhatuse koosolekul 1. oktoobril 1936 Tallinnas arutati Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsuse poolt ELL arvamuse avaldamiseks saadetud emade- ja lastekaitseaduse põhialused.

Arutanud neid ja leidnud, et põhialused praegusel kujul on vaid üldsõnalised, millest ei selgu kui suuri uusi kulusid omavalitsusele reform toob endaga kaasa, kusjuures seletuskiri käsitleb küsimusi, milliseid sea-

duse põhialused ei puuduta, ja pidades otsarbekohaseimaks, et kinnist ja lahtist lastehoolekannet kui teineteisega tihedasti seotud alasad korraldaks üks asutis, olgu see riigivõi omavalitsusasutis, otsustati esitada Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsusele vastav märgukiri toonitades veel, et emade- ja lastekaitse reformi tuleks teostada Hoolekandeseaduse raames.

Arutanud linnade orvukohtute raamatupidamise juhiseid, milliseid töötas välja ELL juhatus poolt moodustatud komisjon, otsustati tunnustada need vastuvõetavaiks ja esitada Siseministeeriumile; ühtlasi otsustati pöörduda Siseministeeriumi poole palvega, et veneaegseid väärtpabereid, millised ei evi praegu mingit reaalkaartust, lubatakse säilitada arhiivikorras toimikuis, pärides enne seda linnadelt järele, palju ja milliseid ülaltähendatud väärtpabereid on orvukohtu hoiul.

Veeteedevalitsus saatis ELL arvamuse avaldamiseks sadamateseaduse kava.

Arutanud seda ja arvestanud me sadamalinnade arvamusi, otsustati tunnustada see üldjoonis vastuvõetavaks, kuid pidades ühtlasi soovitavaks redigeerida ümber üksikuid paragrahve ja seda järgmiselt:

„§ 3. Sadamais kehtivad kohalikkude omavalitsuste sundmäärused niivõrd, kui võrd nad ei käi vastu sadamate kohta käivate eriseadusile ja nende põhjal seaduse piires antud määrusile ja korraldusile.

Riigi sadamais avalikkude ja riiklikkude ehitiste püstitamisel pole kohuslikud kohalikkude omavalitsuste ehitussundmäärused.“

§ 8 tuleks jätta välja sõna „lao“ (-töödel). Sama paragrahvi tuleks täiendada järgmise märkusega: „Erandeid selle paragrahvi nõudeist võib teha Paldiski suhtes.“

§ 19, p. 3 tuleks anda järgmine redaktsioon: „sadamais riigi maaalade, ehitiste, seadmete ja ujuvabinõude kasutamises.“

§ 20, p. 4 tuleks täiendada sõnadega „arvatud välja juhtumid, mis eriseadustega korraldatud teisiti“.

1936. a. lõpul otsustati korraldada linnade ja alevite maksunõudjate nõupidamine.

Otsustati tunnustada tarvilikuks, et Eesti linnad Soome linnade eeskujul annaks välja monograafiaid ja ELL büroole tehti ülesandeks kaaluda küsimust lähemalt ja esineda ELL juhatusel ühel järgneval koosolekul konkreetse kava ja kalkultatsioonidega.

ELL esindajatekogu koosolek otsustati pidada 26. novembril 1936 Tallinnas.

Kroonika.

VÖRU LINNA SEKRETÄRI PEETER REIMANN'I 25-A. AMETIJUUBEL.

28. juulil 1936 pühitses Võru linna sekretär Peeter Reimann oma 25-a. omavalitsusteenistuse juubelit. Kogu selle pika aja jooksul on ta olnud töös Võru linnaomavalitsuses.

P. Reimann sündis 10. märtsil 1889 Võrus ja omandas ka hariduse Võru linnakoolis, mille lõpetamise järele astus teenistusse Võru II jaoskonna talurahvakomissari kantseleisse. Juba järgmisel aastal lahkus ta seal ja siirdus teenistusse Võru tolleaegse notari R. Gabrel'i juure, kuhu jäi kuni

1911. a. 28. juulil 1911 astus P. Reimann Võru linna teenistusse, esialgu kantseleiametnikuna ja alates 1912. a. on ta olnud linna sekretäriks, täites selle kõrval ka linnavolikogu sekretäri ja alates 1926. a. perekonnaseisuametniku kohuseid.

Kogu oma pika teenistusaja jooksul on P. Reimann näidanud end korraliku, täpse, ausa ja vastutuleliku ametnikuna, kes võitnud kõigi Võru linna elanikkude lugupidamise ja austuse. Ja kes ei tunneks Võrus P. Reimanni? Igauks teda tunneb.

Oma igapäevase töö kõrval on jätkunud P. Reimann'il tahet ja aega, võtta innukalt

osa ka seltskondlikust tegevusest. Nii on ta olnud üle 20 a. juhatuse liikmeks „Kandle“ seltsis, tuletõrjes, Võru ühispangas on ta revisjonikomisjoni põline liige; ka on ta juhatuse liige kohalikus kaluriteseltsis ja võtab aktiivselt osa lauluseltsi tegevusest.

Õnnitleme tagantjärele tüsedat töömeest ta ametijuubeli puhul ja soovime talle jõudu ja tahet, jätkata sama innu ja eduga oma viljakat tegevust, eeskätt Võru linna kasuks ja hüveks!

Soome linnade ja alevite eelarveist.

Soome linnade eelarvete kogusummad, kõigi linnade kohta kokku, ületavad 1936. a. eelmise aasta eelarvete kogusumma 7,5% võrra. Üksikute linnade järgi on suurim juurdekasv Lappenrannas, kus see ületab eelmise aasta tervelt 53,2% võrra. Teisel kohal on Lahti 52,2%-se juurdekasvuga. 13 linnal 38 hulgast on 1936. a. eelarve väiksem 1935. a. eelarvest. Neist on suurim vahe Raumal — 19,9%, kuna teisel kohal on Kajaani 5,7%. Iga elaniku kohta kulutasid Soome linnad 1936. a. eelarve kohalt keskmiselt 2208 mk. 50 p. Alevs kulutati elaniku kohta keskmiselt 760 mk. 60 p. Nende kulud ületavad eelmise aasta kulusid 12,7% võrra. Suurim juurdekasv — 53,4% — on Varkausil, kuna teisel kohal on Pieksämä — 45,3%. 26-st alevist on 9-l kulud eelmisest aastast vähemad. Tunduvaim vähenemine — 46,7% — oli Valkeakoskil, kuna teisel kohal oli Äänekoski — 35,7%. Seega näitavad üksikud linnad ja alevid kaunis suuri kõikumisi.

Raamatukogudest Soome linnades.

Kõigis Soome linnades kokku on 811 705 köidet raamatuid. Aasta jooksul laenatakse 130 000 laenaja poolt koju 2 783 326 raamatut. Seega laenab ümarguselt 17% linnade elanikkonnast raamatuid avalikest raamatukogudest. Põhja-Ameerika Ühendriikides loetakse normaalseks, et 30% kogu elanikkonnast laenab raamatuid avalikest raamatukogudest.

Tallinnas laenab tavaliselt 20,4% elanikkonnast raamatuid avalikest raamatukogudest. Soome linnadest on elavaim kojulaenamine Hämeenlinnas, kus iga elaniku kohta laenatakse aastas 7,4 köidet. Sellele järgnevad Heinola — 6,9, Pori — 6,2, Tampere — 6,1, Maarianhamina — 5,6, Joensuu — 5,3, Jyväskylä — 5,3 ja Helsingi — 5,0 köitega keskmiselt elaniku kohta. Seega on Helsingi kaheksandal kohal. Tallinnas laenatakse avalikest raamatukogudest keskmiselt 5,2 köidet elaniku kohta aastas. Väikseim laenamine on Soome linnadest Kemis, kus aastas laenatakse keskmiselt elaniku kohta kõigest 0,8 köidet. Sellele järgnevad Kotka — 2,2, Iisalmi — 2,2, Uusikaupunki — 2,4 ja Lappenranta — 2,6 köitega keskmiselt elaniku kohta aastas. Peaaegu erandita kõigi linnade kohta nurisetakse, et raamatukogu tööjõud on koormatud niivõrd üle, et töö selle all kannatab. Paljudes väiksemis linnades on raamatukoguhoidja ülesanne väikesepalgaline kõrvalteenistus isikuile, kelle peahuvi on juhitud teisile ülesandeile, mille all raamatukogundus kannatab tunduvalt.

Kolooniaaiad Soome linnade juures.

Suurlinnad oma piiratud õhuruumiga on pannud tõsiselt mõtlema linna- ja eriti tervishoiutegelasi. On tuntud tõsist muret selle üle, et isikud, kes on sunnitud elunema linnas kogu aasta läbi, evivad väga piiratud ulatuses võimalusi viibimiseks vabas looduses, mis hävitavalt mõjub tervisele. Selle puuduse osalisekski kõrvaldamiseks on linnade servile asutatud nn. kolooniaaiad, kust siis linna elanikele antakse 250—300 m² ümber maad aianduse korraldamiseks ja kerge suvila ehitamiseks. Selliseid aedu on senini Soome linnadest Helsingil, Tampereil, Viiburil, Kotkal, Oulul, Hämeenlinnal, Turul, Kuopiol ja Kajaani. Kõigis Soome linnades kogu oli 1934. a. 1549 kolooniaaiüksikpartelli. Maa kasustamine toimub rendi alusel, kusjuures rendi kõrgus on erinevais linnades kõrguselt erinev, kuid kõikjal püütakse renti hoida niivõrd madalal, et

krundid oleksid hinnalt kättesaadavad eriti selliseil kehvil kihtidel, kellel pole võimalust soetada omale kõrgemahinnalisi suvilaid kaugemale linnast ja lähemale loodusele. Osa linnades rendib teatav suurem organisatsioon oma kätte kogu kolooniaaiaks määratud maaala, korraldab selle tarvilikult ja annab siis omaltpoolt edasi, kuna osa linnades partsellid antakse otse välja linna vastavate asutiste poolt, et hoiduda hinna tõstmist vahetalitajate käes.

Helsingi linna gaasivabrik 75-aastane.

14. novembril 1935 sai Helsingi linna gaasivabrik 75-aastaseks. Sel puhul ilmus nüüd trükist gaasivabriku juubeliraamat vastavate piltide ja ülevaatega. Vabrik asutati esiteks eraettevõttena, kuid kuna see sellisena polnud suuteline tehniliselt tarvilikult täienduma ja uuenduma, võttis linn selle väljaostuteel oma kätte 1. oktoobrist 1900, leides, et linn on suutelisem edukalt hoolitsema gaasitootmise eest vastavalt vajadusile.

Üheperekonnajade ehitamisest Helsingis.

Üheperekonnajade ehitamise küsimus tõusis Helsingis viimasel ajal tõsisemalt päevakorraks sel teel, et vastav ministerium pöördus küsimusega Helsingi linnavalitsuse poole töötuile töö soetamiseks asuda aedlinnarajoonide planeerimisele ja korraldamisele, kuhu võiks ehitada üheperekonnajade. Riik toetab tegevust ehituslaenuga, mis võib tõusta kuni 75% ehituskulude kogusummast. Varem ehitati Soome linnades väikesi aedlinnamaju peamiselt kahe korteriga: alla taliselt kaks tuba ja köök ja teisele korterale — üks tuba ja köök. Teadumused on aga näidanud, et teisel korral asuv korter, mis oli õieti mõeldud selleks, et kergendada kulude tasumist, ei anna soovitud tagajärgi. Ühelt poolt see võtab väikeselt majalt üheperekonnajade mõiste. Inimene ei tunne ennast nii vabana oma väikesel õuel, kui ta seda oleks siis, kui ta seal liiguks ainult oma perekonnaga. Teiselt poolt on ka nende väikeste korterite üürimisega olnud raskusi.

Südalinnast kaugel asuvaile väikekortereile on raske leida üürnikke, mistõttu paljud on olnud sunnitud neid üürutama alla tegelikke kulusid. Seetõttu on nüüd hakatud eelistama peamiselt üheperekonnajade. Sellekohaste väljatöötatud kavade järgi oleksid need, vastavalt ehitaja soovile, kahe või kolme toaga. Vastav maaala selleks on kavatsatud Oulunkyläs, millega autobused peaksid ühendust südalinnaga. Kolmetoalisil korteritel on keldris pesuköök, vannituba, katlaruum, küttiseruum, kuivatusruum ja eriline ruum toiduainete hoidmiseks. Huvi nende majade vastu on Helsingis nii suur, et niipea, kui ajalehtede kaudu kava sai üldsusele teatavaks, esines kohe niipalju krundisaamise sooviavaldusi, et kõik krundid võeti kohe ära, kuigi neid krunte oli 300 ümber. Üksiku krundi suurus on 450—1000 m², keskmine suurus — 600 m². Selline määratu huvi selliste majade vastu pole ainulaadne nähe mitte ainult Helsingis, vaid Stokholmis oli selliseid maju 1933. a. juba tervelt 2000. Kuna aga Helsingi uus asula asub vanalinnast niivõrd kaugel ja selle ja praeguse linna vahele jääb tühi maaala, pole võimalik senist kanalisatsiooni- ja veevõrku otse produktiivselt laiendada uude linnaossa, vaid see tuleb sinna viia läbi pikkade vahemaade, mistõttu linn näeb ette, et kanalisatsiooni ja vesivarustuse eest tasutav maks katab täielikult linna tegelikud kulud alles siis, kui kogu vahepealsed maaalad on kord ka hoonestatud täis.

Töömaja asutamine Helsingis.

Helsingi linnavolikogu otsustas asutada töömaja ja selleks omandada osaihisuselt „Maa“ kinnisvara pindalaga 819 435 ha, makstes selle eest 3 300 000 Smk. Töömaja lähem korraldamine ja vastavate ettepanekute tegemine tehti ülesandeks hoolekandeosakonnale.

Sünnitusmaja ehitamine Viiburis.

Viiburis asuti uue sünnitusmaja ehitamisele. Selleks määras linnavolikogu

10 800 000 Smk., millest ehituseks läheb 6 500 000 Smk. Kui palju haiglasse avatakse kohti, pole esialgu veel määratud kindlaks. Kui kava täies ulatuses teostatakse, siis mahutaks see ruumi 96 haigele, kuid kui jätta ülemine kord esialgu välja ehitamata, siis väheneb voodite arv 73-ni. Riik on võtnud selle asutise jaoks riigi eelarvesse 500 000 Smk., kusjuures pole veel lõplikult selgunud, kuidas kujuneb lõplikult selle kasutamise vahetõrge linna ja riigi vahel.

Lastekaitseameti sisseseadmine Viiburis.

Viiburi linnavolikogu otsustas moodustada erilise lastekaitseameti, mis töötaks linna asutisena, lahus teisist hoolekandeametitest, ja tegi linnavalitsusele ülesandeks töötada välja vastavad kavad.

Arstilise valve korraldamine Turus.

Turu linnavolikogu otsustas suvekuul, mil tavaliselt arstid lahkuvad linnast, mistõttu haigeil on raskusi arstide leidmisega, korraldada erilise arstilise valve linna kulul. Volikogu määras selleks krediiti 7500 Smk. ja kuulutuskuludeks — 400 Smk. Valvearsti kohta saavad kodanikud teateid telefonikeskjaamast ja politseist. Valvekord peetakse erilisel palgatud arstide poolt juulis ja augustis, kuna muil aastaajal samad asutised, kes suvekuul teatavad valvearsti nime ja aadressi, vastavate küsimuste korral juhatavad kodanikke linnas praktiseerivate arstide juurde, pidades selleks tarvilikke andmeid arstide kohta.

Raskusi Vaasa administratiivpiiride laiendamisega.

1. jaanuarist 1935 liideti Vaasa linna administratiivpiiridesse suuremad maaalad, mis vastasid umbes kahekordselt linna endisele pinnale. Juba 1911. a. algatas Vaasa rahanduskomisjon küsimuse, omandada lin-

nale rida selliseid maid ja ühendada linnaga ka administratiivselt, mis asusid linnale väga lähedal ja kus oli kasvamas kaootiliselt kujunenud asulad, mis ähvardasid saada hädaohtlikuks linna heakorrale. Moodustati vastavaid komisjone ja kaaluti küsimust. Vahepealsed sõjaaastad aga takistasid kava teostamist. Kui küsimus võeti uuesti kaalumisele, leiti, et kõigi nende maaalade ühendamine linnaga, mis praktiliselt oleks olnud vaja, nõudsid linnalt niivõrd suuri kulusid, et linn asus seisukohale, loobuda nende maaalade ühendamise linnaga ja võttis oma sellekohase ettepaneku keskvalitsusest tagasi. Riiklik võim aga leidis möödapääsmatult tarviliku olevat linna ümbruses tekkinud asulate korraldamise ja tunnustas ainsaks loomulikuks teeks nende asulate ühendamise linnaga. Küsimus lõppeski linna administratiivpiiride laiendamisega ülaltähendatud ulatuses. Sel teel suurenes linna elanikkude arv 32% võrra ja hoolealuste arv 40% võrra, kuna vald, kelle maaalad liideti linnaga, rõõmustus, et vabanes kõigist vaeseist ja nõrgamõistuselisist. See sundis Vaasa linna suurendama oma vanadekodusid ja vaimuhaigete-varjupaika, mis kõik tegi linnale suuri kulusid, kusjuures aga juurdeliidetud maaalad andsid linnale tunduvalt vähem tulu, kui uusi kulusid. Ka tuli uutelt maaaladelt linnale juurde tervelt 300 töötut. Seetõttu suurenes linna kulude eelarve väga tunduvalt. Asjale lähemal seisvad isikud toonitavad, et linn nende raskuste tekkimises on osalt ise süüdi oma mitte küllalt ettenägeliku maapoliitikaga, sest kui linn oleks aja jooksul järk-järgult omandanud omale tagavaramaiks linna ümbruses asunud maad, siis tal oleks ka olnud võimalik aeg-ajalt panna kehtima oma nõudeid nende asulate suhtes ja sellega vältida nüüdseid kulusid. Mainitakse, et Vaasa kurvad teadumused on õppetunniks niihästi teisile linnadele kui ka valitsusele, esimesile oma maapoliitika sihtjoonte rajamisel ja viimasele — asulate järele valvamises.

E E K S - M A J A

juhatus ja peakontor:
TALLINNAS, Harju 45
Keskjaam 478-08

O s a k o n n a d :

Tartus, Viljandis,
Rakveres, Valgas,
Petseris

E E K S - M A J A

Asutatud 1866. a.

on kodumaa vanim ja suurimaid kindlustusseltsi.

Tule-, elu-, noorte-, murdvargus-, klaasi- ja
kodulooma-

K I N D L U S T U S E D

Täpne ja kiire kahjude tasumine! S o o d s a d t i n g i m u s e d !

Valmisrõivastekauplus

J. Eidelmann

Tallinnas, S. Karja t. 3. Tel. 446-88

Soovitab oma rikkalikust laost kõik-
suguseid meeste- ja naisterahva

valmisrõivaid

kodu- ja välismaa vabrikute
toodangust

TELLIMUSTE VASTUVÕTMINE

Omavalitsusametnikele müük orde-
rite vastu järeelmaksuga.

Suures valikus igasuguseid

kodu- ja välismaa, eriti
INGLISE

kalevikaupu

daamidele ja härradele

Inglise Magasin

H. GUTKIN

Tallinn, Viru 4. Tel. 436-46

Tallinna Linna Panga

arvete seis 1. oktoobriks 1936.

A k t i v a

P a s s i v a

Kassa kr.	60 770.53	Põhikapital kr.	580 000.—
Hoiuarved "	2 094 376.29	Tagavarakapitalid "	150 000.—
Väärtpaberid "	2 336 138.51	Amortisatsioonikapital "	17 572.11
Väärtused "	12 173.57	Hoiusummad "	9 943 981.57
Diskonteeritud vekslid "	3 338 031.27	Võlad teisis krediit-	
Tähtajalised laenud "	360 133.—	asutisis "	500 000.25
Kontokorrentlaenud "	2 994 532.20	Korrespondendid "	74 235.45
Korrespondendid "	248 090.89	Väljaantud garantiid "	228 114.30
Garantiideebitorid "	228 114.30	Mitmesug. kreditorid "	6 042.96
Mitmesugused deebitorid "	6 042.96	Tulud "	441 584.65
Vallasvara "	30 751.39	<u>Muud passivad "</u>	<u>87 967.71</u>
Kinnisvara "	59 274.85		
Kulud "	146 054.02		
<u>Muud aktivad "</u>	<u>115 015.22</u>		
	<u>Kr. 12 029 499.—</u>		<u>Kr. 12 029 499.—</u>

„Linnad ja Alevid“

Eesti LinnadeLiidu häälekandja

ilmub 1936./37. a. IX aastakäiguna, avaldades artikleid ja teateid nii kodu- kui välismaade linna- ja aleviomavalitsuste korraldusest ja elust, tutvustades nende kavatsuste ja saavutustega jne.

Ajakiri ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s., aastakäigu (10 numbrit) —kr. 2.50.

Saadaval ka vanemad aastakäigud.

Toimetuse ja talituse: Eesti LinnadeLiit, Tallinn, Pikk 6
Telefon 431-58.